

T.C.

PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ

İSLAMİ İLİMLER ENSTİTÜSÜ

FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

MANEVİ DESTEK VE REHBERLİK PROGRAMI

TEZSİZ YÜKSEK LİSANS PROJESİ

BİLGİ ÇAĞINDA MÜSLÜMAN EBEVEYN VE ÇOCUK EĞİTİMİ

Alev YILDIZ

DENİZLİ, 2024

T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
İSLAMİ İLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
MANEVİ DESTEK VE REHBERLİK TEZSİZ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

BİLGİ ÇAĞINDA MÜSLÜMAN EBEVEYN VE ÇOCUK EĞİTİMİ

TEZSİZ YÜKSEK LİSANS DÖNEM PROJESİ

Hazırlayan

Alev YILDIZ

Danışmanı

Doç. Dr. Ali ÖNCÜ

T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
İSLAMİ İLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
MANEVİ DESTEK VE REHBERLİK TEZSİZ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
BİLGİ ÇAĞINDA MÜSLÜMAN EBEVEYN VE ÇOCUK EĞİTİMİ
TEZSİZ YÜKSEK LİSANS DÖNEM PROJESİ

Alev YILDIZ

Proje Danışmanı: Doç. Dr. Ali ÖNCÜ

Enstitü Anabilim Dalı: Felsefe ve Din Bilimleri

Tezsiz Yüksek Lisans Programı: Manevi Destek ve Rehberlik

Alev YILDIZ tarafından hazırlanan “BİLGİ ÇAĞINDA MÜSLÜMAN EBEVEYN VE ÇOCUK EĞİTİMİ” adlı tezsiz yüksek lisans dönem projesi danışmanlığında hazırlanmış olup ----- tarihinde son kontrolü yapılarak Pamukkale Üniversitesi İslami İlimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Manevi Destek ve Rehberlik tezsiz yüksek lisans dönem projesi olarak kabul edilmiştir.

İmza

Danışman
Doç. Dr. Ali ÖNCÜ

Pamukkale Üniversitesi İslami İlimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nuntarih ve sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Doç.Dr. Harun ABACI

Enstitü Müdürü

BEYAN

Bu projenin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini; bu çalışmanın doğrudan birincil ürünü olmayan bulguların, verilerin ve materyallerin bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini ve alıntı yapılan çalışmalara atıfta bulunduğunu beyan ederim.

Alev YILDIZ

ÖNSÖZ

Toplum, bir bütün olarak aile adı verilen daha küçük kollardan oluşur. Aile kolu, yeni aile üyelerini sosyalleştirmesi, kültüre adapte etmesi, onları toplumun yararlı üyeleri haline getirmesi, toplumun değerlerini benimsetmesi ve toplumun kültürünü bir sonraki nesle aktarması, böylece hayatta kalmasını ve devam etmesini sağlaması bakımından adeta bir toplumsal değer aktarım mekanizmasıdır. Çocukların çevrelerine karşı davranışları karakter gelişiminde en etkili dönem olan başta okul öncesi yıllar olmak üzere eğitim hayatı, ailenin temel direği olan ebeveynlerle ilişkilerin en yoğun yaşandığı dönemdir. “Bilgi Çağında Müslüman Ebeveyn Ve Çocuk Eğitimi” adlı bu projemde desteklerinden ötürü başta danışman hocam Ali Öncü olmak üzere diğer ders hocalarıma arkadaşlarıma ve eğitim hayatım boyunca hep yanımda olan aileme sonsuz şükranlarımı sunarım.

Alev YILDIZ

Denizli - 2023

ÖZET

Pamukkale Üniversitesi İslami İlimler Enstitüsü Tezsiz Yüksek Lisans Proje Özeti

Projenin Başlığı: Bilgi Çağında Müslüman Ebeveyn Ve Çocuk Eğitimi	
Projeyi Hazırlayan: Alev YILDIZ	Danışmanı: Doç. Dr. Ali ÖNCÜ
Kabul Tarihi:	Sayfa Sayısı: 5 (ön kısım) + 24
Anabilim Dalı: Felsefe ve Din Bilimleri	Programı: Manevi Destek ve Rehberlik
<p>Günümüzde hızla gelişen teknoloji ve bilgiye erişim imkânları, toplumları derinlemesine etkilemekte ve geleneksel eğitim anlayışlarını dönüştürmektedir. Bu bağlamda, Müslüman ebeveynlerin ve çocukların, bilgi çağının getirdiği dinamik değişimlere nasıl uyum sağlayabileceği önemli bir konu haline gelmiştir. "Bilgi Çağı" olarak adlandırılan dönemde, Müslüman ailelerin çocuk yetiştirme pratiği, geleneksel değerlerle modern bilgi akışını birleştirmeyi gerektirmektedir.</p> <p>Bu çalışma, Müslüman ebeveynlerin, çocuklarına sağlıklı bir şekilde bilgi çağına entegre olma becerisi kazandırmak amacıyla karşılaştığı zorlukları ve bu zorlukları aşmak için kullanabilecekleri stratejileri ele almaktadır. Geleneksel İslamî öğretileri modern eğitim metotlarıyla birleştirerek, çocuklara hem dini değerleri benimsemeleri hem de teknoloji çağının gereksinimlerine adapte olmaları konusunda rehberlik etmek, bu çalışmanın odak noktasını oluşturmaktadır.</p> <p>Ayrıca, bu çalışma, Müslüman ailelerin çocuk eğitiminde dijital medyanın etkileri, çocukların internet kullanımı ve dijital okuryazarlık konularında sağlıklı yönlendirmeleri nasıl yapabileceğini de ele alacaktır. Bilgi çağında Müslüman ebeveynlerin ve çocukların, dinî değerlere bağlı kalarak aynı zamanda çağın gereksinimlerine uygun bir eğitim alabilmesi için geliştirilecek stratejiler, bu çalışmanın temel çıkış noktalarını oluşturmaktadır. Bilgi çağında Müslüman ebeveynlerin çocuklarının eğitime karşı görevleri özetlenmeye çalışılmıştır.</p>	
Anahtar kelimeler: Bilgi, Bilgi Çağı, Çocuk, Çocuk Eğitimi, Müslüman Ebeveyn	

ABSTRACT

Pamukkale University Institute of Islamic Sciences

Abstract of Master Thesis

Title of the Project: Muslim Parent and Child Education in the Information Age	
Author: Alev YILDIZ	Supervisor: Doç. Dr. Ali ÖNCÜ
Date:	Nu. of pages: v (pretext)+ 24
Department: Philosophy and Religious Studies	Subfield: Spiritual Support and Guidance
<p>Today, rapidly evolving technology and Access to information are having a profound impact on societies and transforming traditional understandings of education. In this context, how Muslim parents and children can adapt to the dynamic changes brought about by the information age has become an important issue. In the so-called "Information Age", the child-rearing practice of Muslim families requires combining traditional values with the flow of modern knowledge.</p> <p>This study addresses the challenges Muslim parents face and the strategies they can use to overcome these challenges in order to provide their children with the skills to integrate into the information age in a healthy way. Combining traditional Islamic teachings with modern educational methods to guide children to both embrace religious values and adapt to the needs of the technological age is the focus of this study.</p> <p>It will also address how Muslim parents can provide sound guidance on the effects of digital media in children's education, children's internet use and digital literacy. Strategies to be developed for Muslim parents and children in the information age to receive an education that is in line with the needs of the age while adhering to religious values are the main starting points of this study. An attempt has been made to summarize the duties of Muslim parents towards their children's education in the information age.</p>	
Keywords: Information, Information Age, Child, Child Education, Muslim Parent	

İÇİNDEKİLER

BEYAN.....	iv
ÖNSÖZ.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
KISALTMALAR	vi
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM I.....	3
GÜNÜMÜZ AİLESİNDE DİN EĞİTİMİ.....	3
BÖLÜM II	6
BİLGİ ÇAĞI VE DİN EĞİTİMİ	6
2.1. Bilgi Çağı Tanımı Ve Kapsamı	6
2.2. Bilgi Çağının Gelişim Süreci ve Özellikleri.....	6
2.3. Bilgi Çağında Bilgi Toplumu Kavramı	8
2.4. Bilgi Çağında Etik Anlayışı.....	10
2.5. Bilgi Çağında Müslüman Ebeveynin Çocuk Eğitimine Katkısı.....	10
2.6. Ebeveynlerin Çocuk Kavramına Yüklediği Anlamın Rolü ve Önemi	15
2.7. Ailenin Eğitim Sorumluluğu.....	17
2.8. Ebeveynin Çocuk Eğitiminde Bilgi Çağına Uyumu.....	18
SONUÇ.....	21
KAYNAKLAR	23

KISALTMALAR

TDV: Türkiye Diyanet Vakfı

Vb: Ve Benzeri

PDR: Psikolojik Danışman, Rehber

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

Çev: Çeviren

Ed: Editör

S: Sayı

s: Sayfa

vd:Ve Diğerleri

Akt: Aktaran

GİRİŞ

Günümüz bilgi ve teknoloji çağında toplum hızla değişmekte ve bu hızlı değişim sosyal medya ve internet ortamı aracılığı ile birçok mecradan doğru yanlış, gerekli gereksiz her türlü bilgiye “an” dediğimiz en kısa zaman diliminde ulaşabilmektedir. Bu kolaylık başta avantaj gibi görülse de kontrolsüz kullanıldığı durumlarda bilgi kirliliği, zaman kaybı, tembellik, unutkanlık, dikkat dağınıklığı, hazırcılık, maddeperestlik, sanal hızdan maddenin yavaş akışına geçememe, yorgunluk gibi olumsuzlukları da beraberinde getirmektedir.

Aile toplumun temelini oluşturur ve bilginin, teknolojinin getirdiği olumlu ve olumsuz tüm gelişmelerden en erken etkilenen birimdir. Aileyi oluşturan ebeveyn ve çocukların bilgi çağından kaliteli, etkili ve sağlıklı faydalanması ile toplumsal gelişim ileri düzeylere erişecektir.

Bilgi ve teknoloji çağında ailede din eğitimi, açık iletişim, örnek davranışlar ve teknolojinin bilinçli kullanımını içermelidir. Aile bireyleri arasında saygılı diyaloglar, örnek davranışlar ve çocuklara teknolojinin doğru ve etkili bir şekilde nasıl kullanılacağı konusunda rehberlik etmek önemlidir. Din eğitimi, çocukların değerleri anlamalarını, empati geliştirmelerini ve toplumsal sorumluluklarını kavramalarını desteklemelidir.

Bu çalışmanın amacı Müslüman ailelerin çocuk eğitiminde eskiye bağımlı yöresel, töresel, kültürel tabulardan arınıp İslam’ı anlama, yaşama ve çocuklarına doğru rehberlik etme konusunda çağımızın bakış açısı ile farklı yöntem ve tekniklerle hareket etmelerini desteklemek. Kendine güvenen, öz saygısı yüksek, bilinçli Müslüman bir nesil yetiştirmek amacına yönelik farkındalık oluşturmaktır.

Bu çalışma, Müslüman ebeveynin, İslam’ı yaşarken ve çocuklarına öğretirken, çağın getirdiği yeniliklere açık olması, çocukları ile olan ilişkilerinin sevgi, saygı çerçevesi korunarak sağlıklı yürütülmesi, bunu yaparken inanç, ibadet ve değerlerimizin korunması konularının önemini vurgulamaktadır.

Bu çalışma, nitel araştırma yöntemlerini benimseyerek Müslüman ebeveynlerin çocuk eğitimine yönelik deneyimlerini anlamaya çalışıp, günümüz bilgi çağının getirdiği sosyal, kültürel ve teknolojik değişimlere uyumla birlikte gelenekteki önemli değerlerimizi korumayı hedeflemektedir. Ayrıca literatür taraması ve içerik analizi gibi nicel veri toplama yöntemleri de kullanılarak, bilgi çağının getirdiği teknolojik ve kültürel değişimlerin Müslüman ailelerin çocuk eğitimi pratiğine etkisi daha geniş bir perspektiften

değerlendirilmektedir. Elde edilen veriler, içerik analizi ve tematik analiz gibi nitel veri analizi teknikleri kullanılarak değerlendirilmekte ve bu bulgular, bilgi çağında Müslüman ebeveynlerin çocuk eğitimine yönelik benimsedikleri stratejilerin anlaşılmasına katkı sağlamaktadır. Bu yöntem, araştırmanın derinlemesine ve kapsamlı bir bakış açısı ile gerçekleştirilmesine olanak tanıyacak, böylece elde edilen bulguların genel bir çerçevede değerlendirilmesini sağlayacaktır.

BÖLÜM I

GÜNÜMÜZ AİLESİNDE DİN EĞİTİMİ

Aile, kişinin içinde huzur bulduğu, güven duyduğu, birbirleri ile kan bağı olan, anne, baba ve çocuklardan oluşan toplumsal bir yapıdır. Anne ve baba bu yapıda kurdukları düzen içinde çocuklarının ekonomik, toplumsal ve psikolojik yaşam şartlarını oluşturur. Ayrıca aile, çocukların kültürü, değerleri ve toplumsal tutumları öğrendiği ilk kurumdur.

Müslüman ebeveynler, kurdukları ailede değişen ve gelişen bilim ve teknolojiye uyum sağlayabildikleri ölçüde geçmişin sınırlarını aşırp günümüzü yakalayacaklardır. Müslümanlık; çağlar öncesine hapsolmuş kabulleri günümüzde uygulamaya çalışmaktan ziyade, çağlar öncesinden gelen, tüm zamanlara hitap eden ilâhi evrensel mesajı, yeni argümanlar kullanarak, özüne uygun halde, çağa uygun okuyabilmek ve doğru yaşayabilmektir.

Bilim ve teknolojidaki hızlı gelişmeler, toplumların bu değişime ayak uydurabilmesini gerektirir. Bu noktada, toplumun ve bireyin hızlı bir şekilde gelişmesi, yaşam boyu öğrenme felsefesini benimseyen ve öğrendiklerini aktif bir şekilde uygulayabilen bireyler tarafından sağlanabilir.¹ Müslüman toplumlarda da bilim ve teknolojidaki gelişmelere uyum sağlamak, toplumun her alanına bu gelişimin etkilerini ulaştırmak bireylerin görevidir ve toplumsal gelişim için önemlidir.

Ebeveynler, davranış ve dini ilişkiler konusunda çocuklarının rol modelleridir. Dini değerler ailenin temsili yoluyla çocuğun dünyasına nüfuz eder. Ailenin dini davranışları, kullandıkları dini söz ve ifadeler, çocuğu bu dini terminoloji ve dini yaşantının doğrudan içine çeker.² Bu dini yaşantı aile bireyleri arasında sağlıklı ilişkiler kurulmasına katkı sunar. Olumlu ve sağlıklı ilişkiler sürdüren aileler, bireyin ruh sağlığının korunmasında ve geliştirilmesinde son derece önemli etkiye sahiptir. Bu ailelerde yetişen çocukların duygusal açıdan üstün yetenekli olmaları beklenir. Sevgi, bağlılık, umut ve güven gibi ilk temel duygular aile ortamında oluşur. Öfke, nefret, korku gibi olumsuz duyguların da yaşandığı ilk ortam ailedir. Bu zorlu duyguların ne zaman, nerede ve nasıl kontrol altına alınacağına

¹ Güzver Yıldırım, “Yaşananlar, Yönelimler ve Eğitim”, *Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Dergisi* 19 (Şubat 2002), 61.

² Hayati Hökeleki, “Çocuk”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1993), 8/258.

ilişkin eğitim genellikle evde verilir. Ebeveynler çocuklarına ilgi, şefkat ve merhamet göstererek bu duygularla başa çıkmalarına yardımcı olurlar.³

Çocukların inançlarının gelişimi ve olgunlaşması ailenin dindarlığı ve kültürel düzeyiyle yakından bağlantılıdır. Ailede dini hayat hem teorik hem de pratik olarak ne kadar canlı ve coşkulu olursa, çocukların dini duyguları ve inançlarının gelişimi de o kadar etkilenir. Çünkü çocuklar bu gösteriye isteyerek katılırlar, aile hayatında dindarlığı gözlemler, sever, deneyimler ve hatta taklit ederler. Çocukluk kabullenme dönemidir. Çocuklar günlük yaşamda ve ailelerinde gördüklerini taklit etmeye çalışırlar. Çünkü her dini davranış, çocukların pak ve temiz ruhunda derin izler bırakır. Evde din ve ahlak eğitiminin çocukların gelecekteki dini yaşamını şekillendirdiği bilimsel bir gerçektir. Özellikle çocuklarda dua ve ricaların içeriği mekanik olarak gelişir. Anne ve babasının mekanik olarak dua ettiğini gören çocuk aynı davranışı tekrarlar. Bu tekrarlar taklit yoluyla çocuğun hafızasına yerleşir ve çocuk büyüdükçe bu içerikler zihinsel olarak birbirini tamamlamaya başlar. Örneğin söylenen duaların anlamı hafızasına kazınır ve her şeyden önce çocuk neden dua ettiğinin farkına varır. Bir anlamda erken çocukluk döneminde öğrenilen mekanik hareketler içselleştirilir. Bu erken çocukluk deneyimleri bu nedenle psikolojik açıdan oldukça önemlidir. Erken çocukluk döneminde ailede bu tür deneyimler oluşmazsa, mekanik yönlerin ve bunların içeriğinin daha sonraki öğrenme sürecinde işlenmesi zordur. Örneğin Kur'an-ı Kerim, evde okunan ilahi ve mevlid, yemek sonrası dualar, besmele, hamdele gibi popüler dini uygulamalar çocukların zihinlerini ve manevi dünyalarını etkilemekle kalmayıp hayatlarını da şekillendirmektedir.⁴

Anne babalar çocuklarına Müslüman kimliği kazandırmaya çalışırken dikkatli davranmalı, bunu yapmadaki amaçlarının farkında olmalıdır. Amaç kendi dindar çevresine övünerek gösterebileceği bir çocuk modeli sunmak yerine, İslam'ı sevdirmek, erdemli, vicdanlı, ibadet hayatında ve sosyal hayatta samimiyete ulaşmış bireyler yetiştirmek olmalıdır. Zorlama ve baskı ile yaptırılan olumlu davranışlar, baskı ortadan kalktığında yok olacaktır. Müslüman ebeveynler, içsel motivasyonla doğru hareket sergileyebilen çocuklar yetiştirdiği sürece olumlu davranışlar kalıcı hale gelecektir.

Tarih boyunca insanlık, etkisini ve önemini kaybetmeyen bir sistem olarak ailenin yerini alabilecek başka bir kurumu oluşturamamıştır. Aile, nesillerin devamlılığını ve sağlıklı bir toplumu sağlayan bir yapı olarak insanın kimlik ve kişiliğinin inşasına, toplumsal

³ Kerim Yavuz, *Eğitim Psikolojisi* (Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yayınları, 1991), 85.

⁴ Kerim Yavuz, *Çocukta Dinî Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi* (Ankara: TDV Yayınları, 1983), 21.

değerlerin korunmasına ve zenginleşmesine katkı sağlamaktadır. Annelik, babalık, kardeşlik, akrabalık duyguları ve nesilleri devam ettirme arzusu, aile içinde birlikte inşa edilir. Sorumluluk, sadakat, güven, birlik ve inanç gibi duygular aile bireylerinin birbirleri ile etkileşiminden beslenen güçlü duygulardır.

Çocuk psikolojisi ve din alanında yapılan araştırmalar, ailenin çocuklar üzerinde önemli bir psikososyal ve eğitimsel etkisinin olduğunu ve çocukların dini duygu ve düşüncelerinin gelişiminin aileden aldıkları din eğitiminden etkilendiğini ortaya koymuştur. Bu çalışmalar, anne-babanın olumlu davranışlarının çocuklar üzerinde en büyük etkiye sahip olduğunu ve bu davranışların çocuk üzerinde doğrudan etki yarattığını ve onun dini yaşamını olumlu yönde etkilediğini göstermiştir. Din eğitimi alanında elde edilen bulgular da bu ifadeyi desteklemektedir. Hatta Kültür Eğitimi Derneği İLKE'nin din eğitimi alanında yaptığı iki çalışma, “aile içindeki çocukların dini bir karakter geliştirdiklerini” ortaya koymuştur.⁵ Dini bilgi kaynaklarına ilişkin yapılan tüm çalışmalarda ailesinde dini bilgi edindiğini iddia edenlerin oranı ilk sırada yer almaktadır. Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (ASAGEM) ve Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından 2006 yılında yapılan aile kompozisyonu araştırmasına göre, Türklerin %100'ü ilk dini bilgilerini aileden aldıklarını bildirmiştir.⁶

Türkiye'de yetişkinlerin çok yüksek bir oranı çocuklarının bir dine mensup olmasını istemektedir. Ankara Sosyal Araştırmalar Merkezi (ANAR) tarafından Türkiye genelinde 2.224 yetişkinle yüz yüze görüşülerek gerçekleştirilen dindarlık araştırmasında, katılımcıların %92'si dinin hayatlarında önemli bir yeri olduğunu söylerken, %82,2'si çocuklarının dindar insanlar olarak yetişmesini istediklerini belirtmiştir. Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından Türkiye'deki dini yaşam üzerine yapılan bir araştırmada, katılımcıların %87,1'i çocuklarını İslami hassasiyetlere göre yetiştirdiklerini belirtmiştir.⁷

⁵ Yusuf Alpaydın - Alpaslan Durmuş, *Çocukların Dini Gelişiminde Ebeveynlerin Rolü: Beklentiler ve Zorlanma Alanları* (İLKE İlim Kültür Eğitim Derneği, 2009), 82.

⁶ ASAGEM - TÜİK, *Aile Yapısı Araştırması* (Türkiye İstatistik Kurumu, 2006), 116.

⁷ Diyanet İşleri Başkanlığı, *Türkiye'de Dini Hayat Araştırması* (Diyanet İşleri Başkanlığı, 2014), 194.

BÖLÜM II

BİLGİ ÇAĞI VE DİN EĞİTİMİ

2.1. Bilgi Çağı Tanımı Ve Kapsamı

İnsanlık tarihi, medeniyetin farklı düzeylerini temsil eden ilkel, tarımsal, endüstriyel ve bilgi çağlarına ayrılabilir. İnsanın bilgiye olan ihtiyacı insanlık tarihi kadar eskidir ve günümüz dünyasında bilginin önemi her geçen gün artmaktadır.⁸

Taş Devri'nde bilgi, daha iyi çakıl üretilmesinde önemli bir faktördü; Endüstriyel çağda bilgi, minerallerin daha iyi işlenmesi ve kullanılması için temel bir unsurdur. İlkel toplumlarda insanlar doğanın sunduklarıyla yetinirken, tarım toplumlarında ekim ve hasat yoluyla daha fazlasını üretebiliyorlardı.⁹

Sanayi çağında bilgi, birincil girdilere göre ikincil hale gelmiştir. Bilgi çağında bu durum bambaşka bir boyut kazanmış ve bilginin rolü kökten değişmiştir. Bilgi, gerçek anlamını ve değerini “bilme” sürecinde değil, “olma” sürecinde bulur.¹⁰ Bilgi hayatımıza yansıdığı anda anlam kazanır. Bilgi çağını şekillendiren temel çevresel ve kültürel faktörler; teknolojilerin (özellikle bilgi ve iletişim teknolojileri) hızla gelişmesi, daha geniş kapsamlı ve ölçekli rekabet (küresel rekabet), bölgesel ve ulusal geleneklerin ötesine geçen, ulus ötesi ve etkileşimli bir kültürdür.¹¹

Bilgi çağı, bilginin zenginlik yaratmada birincil rol oynadığı dönemdir. Dolayısıyla zihinsel sermaye maddi sermayenin yerini alır. Mental sermayenin yapısı belirli bir lokasyon ile sınırlı olmayıp tüm yönetsel ve sosyal faaliyetlerde kullanılmaktadır. Bilim ve teknolojinin insan yaşamındaki yoğun gelişimi, modern topluma bilgicilik olarak adlandırılabilir yeni bir nitelik kazandırmıştır. Bu durum yeni bir insan ve toplum modelinin ortaya çıktığı yeni bir dönemi, “bilgi çağını” yaratmıştır.

2.2. Bilgi Çağının Gelişim Süreci ve Özellikleri

İleri ve şaşırtıcı bilgi ve deneyime dayalı olarak, bilgi çağında ortaya çıkan bilimsel ve teknolojik durum kaçınılmaz olarak bireyleri, kuruluşları ve toplumu etkilemektedir. Son yıllarda, bilgi ve bilgisayar teknolojisinin baş döndürücü gelişimi, insanların kendilerini yeniden keşfetmelerini ve bilgisayar ve internet gibi araçların bir araçtan daha fazlası

⁸ Mahmut Tekin vd., *Değişen Dünyada Teknoloji Yönetimi* (Konya: Damla Ofset, 2000), 65.

⁹ Tekin vd., *Değişen Dünyada Teknoloji Yönetimi*, 65.

¹⁰ Tekin vd., *Değişen Dünyada Teknoloji Yönetimi*, 65.

¹¹ Adem Öğüt, *Bilgi Çağında Yönetim*, (Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2001), 6.

olduğunu fark etmelerini sağlamıştır.¹² Küreselleşen dünyada farklı kültürler, akımlar, dinler, düşünceler birbirleri ile etkileşim kurmada hız kazanmakta, uluslararası bir bütünleşme ile dünyanın bir bakıma küçülmesine neden olmaktadır. Günümüz yüzyılında bilgi yalnızca insanların ürettiği bir olgu olmaktan çıkıp makinelerin de ürettiği yapay zekâ ürünü halini almıştır. Önümüzdeki sürecin, daha önce deneyimlediğimiz her şeyden ölçülemeyecek kadar hızlı ve kapsamlı olacağı aşikârdır. Bu koşullar, bilgi çağında bilginin etkin bir şekilde kullanılmasına ve yayılmasına yol açmakta, bu da bilgi toplumunu ve tüketicilerini doğrudan etkilemektedir.

Bilgi çağını daha önceki dönemlerden ayıran beş temel özellik vardır. Bunlar şu şekilde sıralanmaktadır:¹³

- Bilgi çağı, bilgi toplumunun ortaya çıkmasının bir sonucudur.
- Bilgi çağında işletmeler bilgi teknolojisi temelinde faaliyet göstermektedir.
- Bilgi çağında iş süreçleri daha verimli hale gelmektedir.
- Bilgi çağında başarı, bilgi teknolojisi kullanımının etkinliği ile ölçülmektedir.
- Bilgi çağında birçok ürün ve hizmet bilgi teknolojisi ile bağlantılıdır.

Bilgi çağında, kuruluşlar arasındaki rekabet yoğunlaşmakta, değişim ve belirsizlik artmakta ve bilgi stratejik bir varlık olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle, hızla değişen çevresel koşullara ve teknolojik fırsatlara hazırlanmak ve bunları yönetmek, bilgi çağında kuruluşlar için en önemli zorluk olarak kabul edilmektedir.¹⁴

Bilgi çağı kurumlarında çalışan insanlar girişimciliğe, objektifliğe, araştırmaya, analize, problem çözmeye, stratejik karar almaya ve yaratıcı düşünmeye ihtiyaç duymaktadır. Sanayi çağının okuryazarlık paradigması, bilgi çağının bilgisayar kültürüne dönüşmektedir.¹⁵

Bilişim teknolojilerinin bugün geldiği nokta; toplumsal yaşamı, insanların sosyoekonomik ve kültürel yaşamlarını, ticari ve bireysel yaşamları, aile hayatını en üst derecede etkisi ve kontrolü altına almakta, geçmiş ve bugün arasındaki mesafeyi artırmaktadır. Mikro alemden makro aleme her alanda ve her meslekte kullanılan bilişim teknolojileri hayatın devamlılığı konusunda zaruri bir konumdadır.

¹² Mustafa Tosun, *Örgütsel etkililik* (Ankara: TODAD Yayınları, 1990), 115.

¹³ James A. Senn, *Information Technology in Business* (New Jersey, Subsequent, 1995), 9.

¹⁴ Öğüt, *Bilgi Çağında Yönetim*, 7.

¹⁵ Muhittin Şimşek, *Sorularla Toplam Kalite Yönetimi* (İstanbul: Alfa Basım Yayın Dağıtım, 2000), 290.

2.3.Bilgi Çağında Bilgi Toplumu Kavramı

İnsanlık günümüze kadar her biri kendine has özellikler taşıyan farklı sosyal ve ekonomik aşamalardan geçmiştir. Bu aşamalar; doğaya ve avcılığa dayalı ilkel toplum, yerleşik hayata geçişle birlikte tarım toplumu, buhar gücünün endüstriyel kullanımıyla başlayan sanayi toplumu ve bilginin bir kaynak olarak ortaya çıkması ve bilişim teknolojisinin gelişmesiyle ulaşılan bilgi toplumdur.¹⁶

Bilgi toplumu, sanayi toplumunun gelişiminden farklı bir sosyoekonomik gelişim sürecidir ve ekonomik alandaki tüm karar alma birimlerinin ve kurumların yapısında hızlı değişiklikler ve yeniden yapılanma gerektirir. Bilgi teknolojisinin hızlı gelişimi, bu gelişimle aynı hızla başa çıkabilecek bir toplumsal yapı gerektirmektedir. Bu da bilgi toplumdur. Bilgi toplumunda, bilgi ve iletişim sistemleri ulusal sınırları daraltma ve ekonomik faaliyetler küreselleşme eğilimindedir.¹⁷

Bilgi toplumunun ilk aşamalarında, girdilerin ağırlığı vasıflı insan emeğine doğru kaymıştır. Daha sonraki aşamalarda, insan emeğinin bilgi teknolojisi tarafından giderek daha fazla ikame edilmesiyle girdilerin ağırlığı bilgiye kaymış, bu da tamamlayıcı alanın daralmasına yol açmıştır.

Bilgi toplumunun temel özellikleri ve geleceğe etkileri aşağıda özetlenmiştir:¹⁸

- Bilgi toplumunun gelişmesinin itici güçleri bilgi teknolojisi, bilgisayar bilgisi,
- İnternet ağları ve veritabanlarıdır.
- Bilgi, bilgi toplumunda önemli ve temel bir kaynak olmaktadır.
- Bireyler ve toplumlar bu hayati kaynağı korumak için rekabet haline girmektedir.
- Bilginin hızla artması değişime ve gelişime neden olmaktadır.
- Sanayi toplumlarının aksine bilgi toplumları çok merkezli ve evrensel hale gelmektedir.
- Bilgi toplumunda toplumsal değerler zayıflamaktadır.
- Bilgi toplumunun siyasal sistemi katılımcı demokrasiye ve bilgiye dayanmaktadır.
- Bilim adamları ve düşünürlerin siyaset üzerinde doğrudan ve dolaylı etkileri olmaktadır.
- Bilgi üretimi ve pazarlaması bilgi toplumunda yeni çalışma alanları oluşmaktadır.
- Reel sektör öne çıkmaktadır.

¹⁶ Ögüt, *Bilgi Çağında Yönetim*, 24.

¹⁷ Hüsnü Erkan, *Bilgi Toplumu ve Ekonomik Gelişme* (İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 1997), 62.

¹⁸ İbrahim Ethem Özgüven, *Evlilik ve Aile Terapisi* (Ankara: Pdrem Yayınları, 2000), 15.

- Ekonomide bilgi üreten ve çalışan sayısı artmakta, bilgi birikimi bilgi seçiciliğine yol açmaktadır.
- Sanayi toplumunda temel değer maddi ihtiyaçların karşılanmasıdır, bilgi toplumunda temel değer hedeflere ulaşmaktır.
- Bilgi toplumunda sosyo-ekonomik sistem, altyapı avantajlarıyla karakterize edilen kendiliğinden ve sivil toplumdaki oluşmaktadır.
- Eğitim ve öğretimin sürekliliği sağlanarak yaşamın başlangıcından sonuna kadar aktif öğrenmenin gerekliliği vurgulanmaktadır.
- Eğitimin temeli, belirli konuların öğrenilmesi yerine öğrenmeyi öğrenme ve kişisel eğitim olmaktadır.
- Çok gelişmiş işlevlere ve çeşitli iletişim, bilgi aktarma ve iletişim yeteneklerine sahip bilgisayarlar kolaylaşmaktadır.
- Bu bölgedeki mesafeler azaldıkça dünya küçülmektedir.

Bilgi toplumuna geçiş süreci şüphesiz en köklü değişimleri meslek hayatında da beraberinde getirmektedir. Teknolojik gelişme ve artan rekabet, profesyonel yaşamın talepleriyle yakından bağlantılıdır ve değişimin motorudur. Ülkemizde çeşitli kamu, özel ve sivil toplum kuruluşları halihazırda bilgi toplumu konusunda araştırmalar yapmakta, konferans, kongre ve kongreler düzenlemekte ve yayınlar yayınlamaktadır. Ülkemizde bilgi toplumuna yönelik geniş katılımcı ulusal siyasi faaliyetlerin geçmişi, bugün içinde bulunduğumuz durumu anlamamıza ve değerlendirmemize yardımcı olacaktır. Bu çalışmalar ve raporlar aşağıda listelenmiştir:

- Bilim-teknoloji-sanayi tartışma platformu kapsamında bilgi teknolojisi alanında bilim, teknoloji ve sanayi politikası çalışma grubu (1992-1995)
- Türkiye Ulusal Bilgi Teknolojileri Altyapısı Taslak Master Planı (TUENA) (1997-1999)
- 9. Ulaştırma Konseyi İletişim Komisyonu Çalışmaları (Haziran 1998)
- VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Politika ve Bilişim Komitesi (Nisan 2000)
- Türkiye Bilgi Teknolojileri Kurumu, Mayıs 2002
- Studia e-Turchia (2002)- Vizyon 2023'ün teknolojik perspektifine yönelik çalışmalar

Gelişmiş dünyanın büyük bölümüne ulaşan ve sanayileşme sürecini henüz tamamlamamış gelişmekte olan ülkeleri de etkileyen bilgi toplumu aşaması, ekonomi politikası önceliklerinin üretim ve kullanım lehine belirlenmesini önemli kılmaktadır.¹⁹

¹⁹ Coşkun Can Aktan - Mehtap Tunç, "Bilgi Toplumu ve Türkiye", *Yeni Türkiye Dergisi* 4 (Ocak 1998), 130.

2.4.Bilgi Çağında Etik Anlayışı

Bir disiplin olarak etik, ahlaki görev ve yükümlülüklerin yanı sıra neyin iyi, neyin kötü olduğunu değerlendirmeye odaklanır. Etik çalışmalarının tarihi 2500 yıl öncesine, Yunan filozofu Aristoteles zamanına kadar uzanır. Etik ikilemler genellikle karmaşıktır ve tanımlanması zordur. “Sonuçsalcı” etik teorisine göre, bir eylemin doğruluğu veya yanlışlığı sonuçlarına göre değerlendirilir. Sonuççu teorisinin en ayrıntılı görüşü faydacılıktır. “Faydacı teori son derece demokratik bir teoridir çünkü her bireye diğer tüm bireylerle eşit muamele eder”.²⁰

Bilgi çağı, teknolojinin hızla ilerlemesiyle birlikte yeni etik sorunları ortaya çıkarmıştır. Yapay zekâ, büyük veri ve dijital gizlilik gibi konularda etik sorumluluklar üzerine odaklandığımızda internet ve dijital platformlar, insanlar arasındaki etkileşimi büyük ölçüde etkilemiştir. Online etik kuralları, siber zorbalık ve dijital kimlik hırsızlığı gibi konular etik anlayışını şekillendiren faktörler olabilir. Bilgi çağında, bilgiye erişimde eşitsizlikler ortaya çıkabilir. Bu durum, etik değerler ışığında bilgiye erişim hakkı ve adalet kavramlarına odaklanmayı gerektirebilir. Bilgi çağında her birey, dijital bir vatandaşdır. Bu vatandaşların online platformlarda etik davranışlar sergileme sorumluluğu oluşmalıdır. Bilgi çağında eğitim, öğrencilere etik değerleri öğretme ve bilgi paylaşımında etik kurallara riayet etme üzerine odaklanılabilir. Dijital dünyada bilgi güvenliği önemli bir konudur. Etik açıdan doğru ve güvenli bilgi paylaşımı, bu bağlamda üzerinde durulması gereken bir konu olabilir.

Günümüzde etik sorunu, mahremiyet sorununu da beraberinde getirir. Her an insanların elinde hazır bekleyen telefon kameraları ile çekilen video ve fotoğraflarda kadraja giren her kişinin hakkı vardır. Yayınlanması ve kullanılması, izni gerektiren, yasal bir sorumluluktur. Bununla birlikte evlerin mahrem odalarının, özel hallerin izinsiz yayınlanması da etik bir sorun ve mahremiyet gerektiren bir durumdur.

2.5.Bilgi Çağında Müslüman Ebeveynin Çocuk Eğitimine Katkısı

Ailenin sosyal statüsü, çocuk eğitiminde kritik bir rol oynar. Bu sosyal statü, ailenin yaşadığı çevre, sahip olduğu servet, toplum içindeki işi, kökeni, itibarı ve mesleği gibi çeşitli faktörler tarafından şekillenir. Ailenin sosyal statüsü, çocuğun genel gelişimi, eğitim imkânları ve gelecekteki fırsatları üzerinde doğrudan etkide bulunabilir. Bu nedenle, çocuk eğitiminde ailenin sosyal statüsü, çocuğun yaşam deneyimi ve eğitim olanakları açısından

²⁰ James Joseph Fox, “*Transcribed by Tomas Hancil and Rick Mc Carty*”, The Catholic Encyclopedia, ed. Kevin Knight (Nihil Obstat: Robert Appleton Company, 1999), 4/27.

belirleyici bir faktördür. Bu değişkenler ailenin ait olduğu sosyal sınıfı gruplara ayırmaktadır. Üst sınıf aileler okullara ve öğretmenlere karşı olumsuz tutumlara sahip olabilirler. Okulları önemsemezler ve zenginliklerinin çocuklarının geleceğini garanti altına alabileceğine inanırlar. Orta sınıf aileler okullara büyük önem vermekte ve çocuklarının yüksek eğitim almasının sosyal statülerini geliştireceğine inanmaktadır. Bu tür ailelerin çocukları çok çalışmak ve başarılı olmak için motive olurlar. Alt sınıf aileler okulun faydalarına inanmamakta ve zorunlu olmasına rağmen çocuklarını okula göndermeyi bir yük olarak görmektedir. Bunun nedeni, çocukların aile için okula gitmekten daha fazlasını yapmaları gerektiğine inanmalarıdır. Çalışmalarının ya da okumalarının yeterli olduğuna inanmaktadırlar. Çocuklar, içinde büyüdükleri ailenin tutumlarını, yargılarını ve inançlarını eğitim hedeflerine dahil ederek davranışlarını geliştirirler.²¹

Evdeki çocuk sayısı arttıkça anne babanın çocuklarla ilgilenme süresi de azalabilmektedir. Bu bağlamda "Ebeveynlik tutumları ile ailedeki çocuk sayısı arasında negatif bir ilişki olduğu söylenebilir."²² Ebeveynler, ilk çocuklarına karşı daha normatif bir tutum sergilerler. Ebeveynlik deneyimi eksikliği nedeniyle birçok bilgiyi çocuklarıyla birlikte yaşarken deneysel olarak öğrenirler. Ancak ikinci çocuk, ilk çocukla aynı hataları yapmamaya çalışarak yetiştirilir. İlk çocuklarının tepkileri ve yaşam deneyimleri, belirli davranışlara nasıl tepki vermeleri gerektiğini daha iyi tahmin etmelerine yardımcı olacaktır. Elbette çocuk sayısı arttıkça ekonomik ortam onların ihtiyaçlarına göre planlama gerektirebilir ve ekonomik fırsatlara göre tutumlar değişebilir.

"Eğitim düzeyi ile anne-baba tutumları arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalar, ebeveynlerin eğitim düzeyleri arttıkça çocuklarına yönelik demokratik tutumlarının arttığını, eğitim düzeyleri azaldıkça ise daha fazla baskı ve disiplin uyguladıklarını göstermektedir."²³ Eğitim düzeyi arttıkça ebeveynlerin gelenekçilikten uzaklaşmaya yönelik tutumlarında da olumlu değişiklikler gözlemlenebilmektedir. Bunun çocukların okul performansı üzerinde

²¹ İbrahim Ethem Başaran, *Eğitim Psikolojisi Gelişim Öğrenme ve Ortam* (Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2005), 299.

²² Çare Sertelin, *Ebeveyn Tutumlarının Sosyo-Kültürel Yapı ve Aile Fonksiyonları ile İlişkisi* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2003), 20.

²³ Fatma Tezel Şahin - Arzu Özyürek, "5-6 Yaş Grubu Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Demografik Özelliklerinin Çocuk Yetiştirme Tutumlarına Etkisinin İncelenmesi", *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi* 6 (Eylül 2008), 395.

olumlu bir etkisi vardır.²⁴ Bu anlamda anne ve babanın eğitim düzeyinin yüksek olmasının çocuklar üzerinde olumlu etkilerinin olduğu bir gerçektir.

Aşırı koruyucu ebeveyn ortamında büyüyen çocuklar, kendi öz yeteneklerinin farkına varma, kendini keşfetme, kendi kendine karar verme gibi konularda yetersiz kalabilirler. Anne ve babaya bağımlı olurlar. Bu durum çocukların hayatının her aşamasında olduğu gibi okul döneminde de olumsuz sonuçlara yol açabilir. Bunun yanında çocuklarının kararlarına saygı duyan, onları birer birey olarak kabul etmiş demokratik aile ortamında büyüyen çocuklar ileriki yaşamlarında öz saygısı yüksek, karar verebilen, sorumluluk alabilen bireyler olmaktadır.

"Düşük sosyoekonomik sınıftan gelen annelerin baskın ve baskıcı tutumları nedeniyle çocuklarının bağımsız, demokratik ve nazik tutum ve iletişimden uzaklaştığı, babaların ise çocuklarının yetiştirilmesinde ve eğitiminde rol oynamadığı anlaşılmaktadır."²⁵ Anne-babanın tutum ve davranışlarını belirleyen faktörler onların toplumdaki yaşamlarını da etkilemekte ve üzerlerinde baskı oluşturmaktadır.

"İnsanların siyasi, aile ve dini yaşam gibi toplumsal bağlamlarda doğal olarak örgütlenmeler yaratan eğilimleri vardır. Bu tür organizasyonlarda bir şeyler yolunda gitmediğinde baskı uygulanır. Sosyolojik bağlamda genel kural şudur: Bireysel güçlerin özgürce gelişmesine izin verirseniz, bu güçler toplumsal olarak organize olacaktır."²⁶Bu, zorlamanın istenilen sonuçları vermemesine dayanmaktadır. Bu nedenle baskı olmadan kontrollü davranışlar daha iyi sonuçlara yol açar. Çocukların eğitim yaşamlarının başlangıcından itibaren, akademik başarılarını desteklemek, yeteneklerini keşfetmek, bu yeteneklerini geliştirmelerine yönelik imkanlar sağlamak, eğitimlerinde dijital imkanları kullanmak çocukların bireysel yeteneklerinin açılımına ve özgürce gelişmesine olanak sağlamaktadır.

Çocuk, davranışları küçük yaşlardan itibaren öğrenir ve bu öğrenme o kadar kökleşmiştir ki kolayca silinmez. Günlük yaşamda alışkanlıklar olarak karşımıza çıkan pek çok kişilik özelliğinin temelleri çocukluk döneminde ailede oluşur. Burada çocuk sadece insanlarla değil nesnelere de ilişkilerinin temellerini öğrenir. Namaz, oruç, zekat, cömertlik,

²⁴ Şahin - Özyürek, "5-6 Yaş Grubu Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Demografik Özelliklerinin Çocuk Yetiştirme Tutumlarına Etkisinin İncelenmesi", 395.

²⁵ Mahmut Tezcan, *Eğitim Sosyolojisi* (Ankara: Zirve Ofset, 1992), 143-144.

²⁶ Emile Durkheim, *Sosyolojik Metodun Kuralları* (İstanbul: Sosyal Yayınları, 1994), 180-181.

cimrilik, temizlik, düzen, dağınıklık, çekingenlik, sosyallik gibi alışkanlıkların kazanılması çocuğun eğitimine bağlıdır.

Eğitimciler, çocukların uyum içinde yaşayabilmeleri ve gelecekte başarılı olabilmeleri için en sağlıklı eğitim yöntemlerini geliştirmeye çalışırlar. Kişilik gelişiminin yaşam boyu devam ettiği konusunda hemfikir olsak bile kişilik gelişimi ve oluşumunun temellerinin çocukluk döneminde atıldığı gerçeği ortadadır. Çocuğa yönelik davranış ve ona yönelik tutum, erken dönem deneyimlerinin şekillenmesinde büyük önem taşımaktadır. Okul öncesi çağındaki bir çocuk sosyal bir insan olmayı öğrendiğinde kendini özdeşleştirebileceği bir rol modeline de ihtiyaç duyar. Kişilik gelişimi için gerekli olan özdeşleşme büyük ihtimalle yakın bir aile üyesiyle gerçekleşir. Kimlik belirlemenin nesnesi ebeveynlerdir, ancak kimliği belirleyen kişi aynı zamanda ailedeki bir yetişkin de olabilir, örneğin bir ağabey, bir teyze, bir amca. Bu üyelerin çarpık bir kişilik yapısına sahip olması durumunda olumsuz davranışların çocuğa yansıma riski artar.

Eğitim için en iyi yer ailedir. İnsanlar temel inanç ve değerlerini aileleri aracılığıyla yeni nesillere aktarırlar. Birey ilk dini ve ahlaki bilgi ve tutumlarını aileden öğrenir. Bir çocuğun yetiştirilmesi her şeyden önce onun temel manevi ihtiyaçlarının karşılanmasına bağlıdır. Bunlar sevgi, disiplin ve özgürlüktür. Bu üç ihtiyaç birbiriyle yakından ilişkilidir ve birlikte karşılanır. Çocuğun fiziksel, zihinsel ve sosyal gelişimi sıcak ve sevgi dolu bir ortamda büyümesine bağlıdır.²⁷ Böyle bir ortamı yaratan ilk ve temel topluluk ise hiç şüphesiz ailedir. Herkes kendi fiziksel özelliklerinin yanı sıra ailesinin düşünce, inanç ve tutumlarını da içinde taşır. Tüm bunların izleri çoğunlukla bilinçsizce aile yaşamına ve uygulamalarına kadar uzanabilir.

Aileler çocuk eğitimi konusunda doğru bilgiye sahip olmalıdır. Bu durum ihmal edilmemelidir. Ebeveyn olmak sorumluluk gerektirir. Ebeveynlerinin geçmişte kendilerini yetiştirme tarzından şikâyet eden bazı ebeveynler aynı hataya kendileri düşmekte, kendileri de çocuklarını yetiştirme konusunda gerekli özeni göstermemekte, bu süreci doğal akışına bırakmaktadırlar. Ebeveynliğin, hayatlarını sürdürürken doğal olarak gerçekleşen bir şey olduğunu varsaymışlardır. Bu durum, pasif ebeveynlik tutumuna düşme hatasıdır. Ebeveyn olmak, kişinin boş zamanlarında yapabileceği bir hobi değil, olumlu bir öncelik olarak seçilmesi gereken ciddi bir sorumluluktur. Herkes iyi bir ebeveyn olabilir. Bu ancak ebeveynliği kişinin hayatında bir öncelik haline getirmeye istekli olmasıyla başarılabilir.

²⁷ Halise Kader Zengin, "Almanya'daki Müslüman Çocuklarda Allah Kavramının Gelişimi", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 51/1 (Ocak 2010), 213.

Ebeveynler kendilerini bu konuda eğitmeli, çocuğuna doğru ebeveyn olma yolunda emek vermelidir. Hayatı aktif bir şekilde çocukları ile birlikte yaşayan ebeveynlerin çocukları ile aile bağlarının güçlü olması muhtemeldir.

Allah Kuran'da aile ortamını karşılıklı sevgi ve şefkat ortamı olarak tanımlamaktadır. Karşılıklı sevgi ve saygı aile üyelerini birbirine yakınlaştırır. Sevgi dolu bir ortamda büyüyen çocuk, kendini, ailesini, canlı cansız tüm varlıkları ve en önemlisi kendi yaratıcısını sever. Ailesi tarafından sevgi görmeyen, değer verilmeyen çocuk hayata ve kendine küser. Yetenekleri takdir edildiği oranda kendini geliştirme ve ilerleme imkânı bulur. Ters olarak olumsuz eleştiri ve tenkide maruz kalan çocuğun kendine ve hayata karşı güveni kırılabilir. Eleştirilen çocuk eleştirir, takdir edilen ise takdir etmeyi bilir. Sevilen çocuk sevmeyi öğrenir, sevilmeyen çocuk ise sevemez. Anne babanın kendi çocuğunu sevebilmesinde, geçmişte kendi anne babasının da kendini sevmiş olması önemli bir etkidir. Bu konunun önemi, bir bedevinin Peygamber (s.a.v)'in çocuklarını sevdiğini ve öptüğünü gördüğünde, bunu merak etmesi ve onları hiç öpmediğini itiraf etmesi üzerine Peygamber (s.a.v)'in "Allah senin kalbinden merhameti aldıysa, ben ne yapabilirim?"²⁸ Hadîs-i Şerifi'nden anlaşılmaktadır. Ailenin düzeni, huzuru ve mutluluğu, bireylerin sevgi, saygı, yardımlaşma ve dayanışma bilincine bağlıdır. Aslında ülkedeki tüm insanların karşılıklı sevgiye, saygıya ve iş birliğine ihtiyacı var. İnsan doğal olarak başkalarına ihtiyaç duyar. Üzüldüğümüzde ya da sevindiğimizde bu duyguları paylaşabileceğimiz arkadaşlar ararız. Bunların en önemlileri aile üyeleridir. Anneler ve babalar kendileri ve çocukları için çalışırlar. Helal ilkelerine göre çalışarak aile üyelerinin ihtiyaçlarını karşılarlar, çocuklarının geleceği için maddi ve manevi fedakârlıklar yaparlar. Çocuklarını milli ve manevi değerlerle tanıştırlar.²⁹ Güzel ahlak sahibi olmak için çaba gösterirler. Aile üyeleri birbirlerine yardım eder ve birlikte çalışırlar. Aile bireyleri birbirlerinin sevincine sevinir, üzüntüsüne üzülür. Aile üyeleri görevlerini kesintisiz olarak yerine getirirler. Birbirlerine eziyet etmezler. Akrabalarını, arkadaşlarını, komşularını sever, saygı duyar, onların yardımına koşarlar. Tüm bu güzellikleri yaşayabilmek için aile bireylerinin empati becerilerini geliştirmeleri gerekmektedir.

Karşılıklı sevgi, anlayış ve empatiye dayalı olmayan ailelerde çocuklar bulunduğu ortamda mutlu olamaz ve yeni arayışlar içine girebilir. Özellikle Müslüman ailelerde anne babanın dini uygulamadaki eksik ve hatalı davranışları veya çevreden görülen, İslam'a

²⁸ Abdurrahman Dodurgalı, *Ailede Çocuğun Din Eğitimi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2011), 116.

²⁹ Muhammed Nur Süveyd, *Peygamberimizin Sünnetinde Çocuk Eğitimi* (İstanbul: Uysal Yayınevi, 2019), 241.

atfedilen yanlış uygulamalar, çocukları din konusunda sorgulamaya iter ve çocuklar farklı dini arayışlar içine girebilir. Günümüz Müslüman ailelerinin çocukları daha sorgulayıcıdır. Akla yatkın bulmadıkları her türlü durumu sosyal medyadan araştırır ve ya ailelerine ve öğretmenlerine sorarlar. Net olmayan, şüpheli cevaplar aldıkları durumda itiraz edebilir ve farklı dinlere yönelebilirler. Bu açıdan Müslüman ebeveynin bir görevi de bu tür durumlara karşı uyanık olmak, çocuklara İslam'ı özüne, hakikatine uygun şekilde öğretmektir. Bunu yapabilmeleri için sorulan sorular önemsenmeli geçirilmemelidir. Cevap verirken gerçek İslami kaynaklardan yararlanmalı, çağımıza uygun cevaplar verilmelidir. Bu da kendilerinin doğru, sağlam bilgiye sahip olmalarına ve çağın getirdiği yeniliklere ayak uydurabilmelerine bağlıdır. Geçmişin öğretim sistemlerine takılı kalmış, korku yöntemi ile dini aşlamaya çalışan ebeveynlerin, zamanın sorgulayıcı gençlerine doğru hitap etmesi düşünülemez.

2.6.Ebeveynlerin Çocuk Kavramına Yüklendiği Anlamın Rolü ve Önemi

Çocukları ve çocukluğu doğru bir şekilde tanımlamak, anlamak ve tarih boyunca nasıl geliştiklerini analiz etmek, çocuklara yönelik algı, tutum ve uygulamalardaki hataları düzeltebilir ve mutlu çocuklara ve nihayetinde mutlu toplumlara yol açabilir.³⁰

Çocuklar, anne babalarının kendileriyle mutlu olduğu, gözbebeği olarak gördükleri nadide varlıklardır. Yüce Rabbimiz, bu özel varlıkların yaratılışlarına en güzel programı yüklemiş, onları anne babalarının himayesine vermiş ve bu değerli emaneti onlara güvenle teslim etmiştir.

Ebeveynlerin görevi, bu emaneti fark etmek ve onlara doğru bir anlam yüklemektir. Çocukları yaratılış gayelerine uygun olarak yetiştirmek önemlidir. Bebeklikten itibaren, çocukların ruhuna ve bedenine saygı göstermek gerekmektedir. Ebeveynler, çocukları kendi eğlencelerine malzeme yapmayacak kadar kıymetli görmeli, yersiz şakalarla çocuğun ruhunu zedelememelidir.

Çocukları ilgilendiren durumlarda onlardan izin istemek, onların şerefli bireyler olduğunu bilmek ve bu yönde tavır takınmak, çocuğa yüklenen anlamın değerini ifade eder. Çocuklara verdiğimiz anlam, kurduğumuz ilişkileri ve sağladığımız fırsatları belirler. Anne baba, çocuklarıyla sağlıklı ilişkiler kurduğunda evleri huzur ve güven dolu bir yuva haline gelir. Aile bireyleri birbirlerine saygı duyar, bu da sağlıklı bir aile ortamı oluşturur.³¹

³⁰ Mehmet Sağlam - Neriman Aral, "Tarihsel Süreç İçerisinde Çocuk ve Çocukluk Kavramları", *Çocuk ve Medeniyet Dergisi* 1/2 (Aralık 2016), 43.

³¹ Fetiye Erbil, "Değerler Eğitimi: Eğitimde Farklılık ve Katılım Hakkı", *Çocuk Algısı ve Çocuk Katılımı*, ed. Ayhan Kaya vd. (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2016), 107.

Günümüzde çocuklara yeterince kıymet verilmemekte, varlıkları, duyguları önemsenmemektedir. Çocuklara atfedilen anlamı olumlu yönde değiştirmenin önemli bir adımı, çocuklarla ilgili konuları duyarlı ve yapıcı bir şekilde ele almaktır. Çocukların katılım hakları göz önünde bulundurulduğu bir dönemde, "çocuk için ve çocukla birlikte" olmak önemlidir. Ancak "çocuk kimdir?" veya "Bu çocuğun kim olduğunu anlamak giderek zorlaşıyor."³² gibi sözler olumsuz ifadelerdir. Bu tür ifadeler yerine, çocukların katılımı üzerinde düşünmek daha mantıklı ve yapıcı bir yaklaşımdır.

Ruff ve Webster'a göre çocukluğun temel haklarından biri olan çocukların katılımı, yetişkinlerin çocuk kavramına yüklediği anlamla yakından bağlantılıdır.³³ Çünkü çocukların katılımını kabul etmek aynı zamanda onları olgun aktörler olarak görmek demektir. Çocuk kavramının aynı zamanda yetersizliği vurgulamak için kullanıldığı ve yetersiz görülenlerin katılımına ve görüşlerine çok az önem verildiği düşünüldüğünde, çocukların katılım ve görüşlerini ifade etme hakkının çocuk haklarının hayata geçirilmesinde en çok engelle karşılaşılan hak olduğu tartışılabilir. Kaya, çocuk haklarını; hayatta kalma, gelişme, korunma, katılım ve görüş oluşturma başlıkları altında özetliyor.³⁴ Öte yandan Erbil, çocukların katılım hakkının önündeki en büyük engellerin, çocukların eşit bireyler ve seslerine değer verilen sosyal aktörler olarak görülmeleri ve ilişkilerin karşılıklı saygı ve dinleme üzerine inşa edilmesi halinde aşılabileceğini savunmaktadır.³⁵

Erdiller Yatmaz ve Erdemir'in çocukların kararlarını kontrol etmek ile onlar adına karar almak arasındaki ince ayırım konusundaki mütevazı bir eleştiri sunarlar. Yazarlar, çocukları korumak isteyen ebeveynlerin bu ayrımı dikkate alması gerektiğine işaret ederler. Özellikle, çocuklar adına karar vermek ile onların kararlarını kontrol etmek arasındaki önemli bir farkın olduğuna vurgu yapılır. Buradaki algı farkını vurgulayarak ayrıca, çocuklara odaklanmanın ve katılımlarını artırmanın önemine değinilerek, çocukların sadece araştırmanın konusu olmadığı, aynı zamanda araştırmaya katılımcı olarak dahil edilmeleri gerektiği belirtilir.³⁶ Bu öneri, sadece araştırmacılarla sınırlı kalmayıp aynı zamanda ailevi, toplumsal ve hukuki aktörleri de kapsayan geniş bir perspektife sahiptir. Yani, çocukların karar alma süreçlerine aktif olarak katılması, sadece aileler değil, toplum ve hukuki

³² Mahmut Akın, "Tarihsel Süreç İçinde Çocuğun Bizler İçin Anlamı ve Değeri", *Çocuklarımız ve Biz*, ed. Ayşe Karan (İstanbul: İkramat Ofset, 2015), 13.

³³ Erbil, "Çocuk Algısı ve Çocuk Katılımı", 109.

³⁴ Saibe Özlem Kaya, *Öğretmen Adaylarının Çocuk Hakları ile İlgili Görüşleri* (Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011), 28.

³⁵ Erbil, "Çocuk Algısı ve Çocuk Katılımı", 120.

³⁶ Zeynep Erdiller Yatmaz vd., "Çocuğu Anlamanın İlk Adımı, Yetişkin Gözlüklerini ve Toplumsal Yargıları Bir Kenara Koymak", *İletişim Birimi, Boğaziçi Üniversitesi Kurumsal İletişim Ofisi* (2017).

düzenlemeler açısından da bir sorumluluk taşımaktadır. Bu yaklaşım, çocuk haklarına saygı gösterilmesi ve çocukların etkili bir şekilde temsil edilmesi gerektiğini vurgular.

2.7.Ailenin Eğitim Sorumluluğu

Ailenin öğrencilerin akademik performansı üzerindeki etkisi, ailenin eğitimden beklentileriyle yakından ilgilidir. Eğitime önem veren, çocuklarının okuldaki başarılarını takip eden, yakından ilgilenen ailelerin çocuklarının, ilgisiz, duyarsız, eğitime önem vermeyen ailelerin çocuklarına oranla daha başarılı oldukları görülmektedir. Ailenin, çocuklarının eğitimini destekleme, onlara rehberlik etme, başarı konusunda çocuklarını motive etme gibi sorumlulukları vardır. Aile kaygılarının öğrencilerin yabancı dildeki performansı üzerindeki etkisini inceleyen bir çalışmanın sonuçları, çocukların İngilizce öğrenimine yönelik destekleyici aile tutumlarının ve öğretmenlerle iş birliğinin, çocukları yabancı dil öğrenmeye motive etmede etkili olduğunu göstermiştir.³⁷Aile, hangi şartlar altında olursa olsun aile, çocuklarının eğitim hakkını korumalı, desteklemelidir.

Evin, akademik başarı açısından önemini gösteren önemli bir konu da çocukların okula başlama hazırlık düzeyidir. Çocukların okul öncesinde edindikleri dil ve aritmetik becerileri ile evdeki okuma ve yazma ortamı onları okula hazırlamaktadır. Araştırmalar, okuryazarlık edinme hızındaki farklılıkların çocukların dil becerileriyle yakından ilişkili olduğunu ve düşük gelirli ailelerden gelen ve dil becerisi daha düşük olan çocukların okuma ve yazmayı daha yavaş öğrendiklerini göstermektedir. Hatta okuma-yazma düzeyi düşük ailelerden gelen çocukların dil gelişimi okul yılları boyunca devam etmektedir. Türkiye’de evin okuryazarlık becerileri üzerindeki etkisini inceleyen bir araştırma, ev ortamlarındaki farklılıkların çocukların okuryazarlık düzeyleri ve bilişsel yetenekleri üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu tespit etmiştir. Araştırma, düşük gelirli ailelerin çocuklarının, yüksek gelirli ailelerin çocuklarına göre daha az kitap okuduğunu göstermektedir. Son yıllarda giderek daha fazla araştırma, yetişkinlerin resimli kitap okuma sıklığı ile okul öncesi çocukların dil becerileri arasındaki bağlantıyı doğrulamaktadır.³⁸

Aile, iki sıradan insanın (anne ve babanın) bir arada yaşadığı yer değildir. Aile bir organizasyondur, bir kurumdur, küçük bir devlettir. İki farklı aileden iki kişinin bir araya

³⁷ Hasan Dam, “Öğrencinin Okul Başarısında Aile Faktörü”, *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7/14 (Şubat 2008), 78-79.

³⁸ Arife Çat Şahin, *Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden 5-6 Yaş Grubu Çocukların Dil Gelişimi İle Annelerin Okuma İlgi ve Alışkanlıkları Arasındaki İlişkinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*, (Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009), 33.

gelerek yeni bir dünya kurduğu ve büyük sorumluluklar üstlendiği bir yerdir. Toplumun en küçük birimi olan aile, hem okul hem de küçük bir eğitim merkezidir. Ailelerin tamamı, özellikle de çocuklar bu okulda eğitim görürler. Bu okuldaki öğretmenler ebeveynler ve diğer yaşlı aile üyelerinden oluşmaktadır. Her veli aynı zamanda kendi evinde öğrenci, öğretmen ve eğitimcidir. Bu nedenle ebeveynlerin çocuklarını eğitmeye her zaman hazır olmaları gerekir. Bir ailenin en büyük zenginliği çocuklarıdır. Çocuklar ailenin en değerli hazinesi olarak kabul edilir ve evde tatlı neşe, huzur ve dayanıklılık kaynağıdır. Kur'an-ı Kerim çocukların Allah'ın kullarına emanet olduğunu ve cehennem azabından korunması gerektiğini bildirmektedir. "Ey iman edenler! Kendinizi ve ailenizi cehennem ateşinden koruyun."³⁹ İslam'da aile ve çocuk eğitiminin temelini oluşturan bu ayet, insanları kendilerini ve ailelerini ateşten korumaya teşvik etmektedir. Ateşten korunmanın yolu Allah'ın emir ve yasaklarına uymaktır. Aileyi korumanın yolu doğru din eğitimidir. Bu ayette geçen "aile" kelimesi, kişinin eşini ve çocuklarını ifade etmektedir. Buradaki "koru" komutu bu gereksinimin zorunlu olduğunu belirtir.⁴⁰

Çocuk eğitimi için her iki ebeveyn de hayattaysa, çocuğun yetiştirilmesi sorumluluğu paylaşılır. Baba ölürse asıl sorumluluk anneye aittir. Zihinsel veya bedensel engeli olmayan bir anne, başka biriyle evlenene kadar çocuklarını büyütme hakkına sahiptir. Annenin ölmesi veya evlenmesi halinde çocuğun bakım ve eğitim hakkı büyükanne, kız kardeş, yeğen, teyze veya halaya aittir. Çocuğa bakacak ve büyütecek kadın yoksa dede, erkek kardeş, yeğen ve amcanın her biri sorumludur. Bu durum, kadınların çocuk yetiştirmede öncelikli olduğunu göstermektedir.⁴¹

2.8.Ebeveynin Çocuk Eğitiminde Bilgi Çağına Uyumu

Bilgi çağındaki çocukların eğitim ve öğretim süreçlerinde iyi vatandaşlar olabilmeleri için gerekli bilgi, beceri, davranış ve temel ahlaki ilkelerle yetiştirilmeleri, ilgi, beceri ve yeterliliklerine uygun bir yaşama hazırlanmaları gerekmektedir. Ebeveynlerin okuryazarlık becerilerini geliştirerek ve bu teknolojilerin çocukların bilgiye erişiminde ve kullanımında, eğlencede ve sosyalleşmesinde oynadığı rolü anlayarak, özellikle bilgi çağında eğitimlerini geliştirmek için çocukların daha fazla dijital öğrenme fırsatlarından yararlanmaları sağlanabilir. Çocukların bu kaynaklara erişimini mümkün olduğu kadar

³⁹ *Hak Dini Kur'an Dili Meali*, çev. Muhammed Hamdi Yazır (İstanbul: Eser Neşriyat, 2020), et-Tahrir 66/6.

⁴⁰ Dodurgalı, *Ailede Çocuğun Din Eğitimi*, 209.

⁴¹ Dilaver Selvi, *Kadın ve Aile İlmihâli* (İstanbul: Semerkand Yayınları, 2011), 353-354.

sınırlayan bir güvenlik ağını destekleyen ebeveynler, çocuklarına öğrenme fırsatları sunarak ve bu fırsatlardan yararlanmalarına yardımcı olarak destek vermelidir. Ayrıca dijital becerileri daha yüksek olan ebeveynler, özellikle bu araçlara daha aşina olmaları durumunda çocuklarını daha iyi yönlendirebilirler.⁴² Öte yandan ebeveynlerin, çocuklarının maruz kalabileceği riskleri çoğu zaman hafife aldıkları da bilinmektedir.⁴³ Ebeveynler risklerin farkında olduklarını söyleseler bile riskler hakkında yeterli bilgiye sahip olmayabilirler veya riskler bilinse bile çocuklarının böyle bir duruma düşme ihtimalinin düşük olduğuna inanabilirler. Bu aşamada ebeveynlerin eğitim düzeyi ve ailenin ekonomik durumu riske karşı tutumlarını etkilemektedir. Sosyoekonomik durumu düşük ailelerden gelen çocukların bu araçları ebeveyn denetimi olmadan kullanma olasılıklarının daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Başka bir deyişle, bu ailelerin ebeveyn denetiminden yararlanma olanakları sınırlıdır ve çocukların küçük yaşlardan itibaren bu araçları kullanarak daha fazla zaman geçirmeleri teşvik edilmektedir.⁴⁴ Ebeveyn rehberliği sınırlı olan, özellikle sosyoekonomik ve sosyokültürel düzeyi düşük ailelerin çocukları dijital araçları kullanarak daha fazla zaman harcadıkça bu çocuklar dijital medyanın psikososyal ve gelişimsel risklerine karşı daha savunmasız hale gelmektedir.

Çocukların ve gençlerin dijital dünyaya uyum sağlamalarında ailenin şefkatli ve destekleyici bir rol oynadığı açıktır. Bu nedenle dijital çağda çocukların bilişsel, sosyal ve duygusal uyumunu geliştirmenin önemli bir adımı ebeveynlerin olası gelişimsel tehditler hakkındaki bilgilerini, dijital medya ve eğitim içeriğini kullanma konusundaki yeterlilik düzeyini artırmak ve desteklemektir. Konuyla ilgili meşhur bir Hadis-i Şerifte şöyle denilmektedir: “İlim öğrenmek/öğretmek her Müslüman’ın görevidir.”⁴⁵ Ebeveynler ve onların yokluğunda diğer akrabalar çocuklarına günümüz şartlarına uygun şekilde destek verebilmek adına teknoloji kullanımı yeteneklerini geliştirmeli, çağı yakalamalı ve bu alanda çocuklarına rehberlik edebilmelidir.

Yaşadığımız dünyanın çocukları, geleceğin kurucularıdır. Anne babalar hatta nine ve dedeler geçmişin izini günümüze taşımaktadır. Onlar, geçmiş ve günümüz arasında bir köprüdür. Nesilden nesile değerler ve kültür aktarılırken yeni çağın getirdiklerini de alarak

⁴² Peter Nikken - Suzanna Oprea, “Guiding young children’s digital media use: Sex-differences in mediation concerns and competence”, *Journal of Child and Family Studies* 27 (March 2018), 1844.

⁴³ Francine Dehue vd., “Cyber bullying: Youngsters’ Experiences and Parental Perception”, *Cyber Psychology & Behavior* 11/2 (April 2008), 217.

⁴⁴ Marc Nicholas Potenza vd., “Preventing Problematic Internet Use During the COVID-19 Pandemic: Consensus Guidance”, *Comprehensive Psychiatry* 100/1 (July 2020), 374.

⁴⁵ İbrahim Canan, *Peygamberimizin Sünnetinde Terbiye* (İstanbul: Tuğra Neşriyat, 2004), 118.

yaşamlarına devam etmektedirler. Bu çağda Müslüman ebeveynin üzerine düşen görevler; geçmişin değerlerini geleceğe taşıırken yeni çağa ayak uydurabilecek donanıma sahip olmak, emanet niteliğinde olan çocuklarını yetiştirirken çağın getirdiği imkanlardan faydalanmakla birlikte, bilişim teknolojilerin zararlarından çocuklarını korumak, geçmişin geleneksel yöntemlerine değer verirken, geleceğe giden yolda bilim ve teknolojinin getirdiği imkanları da kullanarak geleceğe ışık tutmaktır.

SONUÇ

Bu çalışma, bilgi çağının hızla evrilen dinamiklerinin Müslüman ebeveynler ve çocuklar üzerindeki etkilerini inceleyerek, bu değişimlere uyum sağlama stratejilerini araştırmayı amaçlamıştır. Günümüzde teknolojinin ve bilginin hızla ilerlemesi, eğitim anlayışlarını kökten değiştirmekte ve Müslüman ailelerin çocuk yetiştirme pratiğine yeni zorluklar getirmektedir.

Çalışma, geleneksel İslamî öğretileri modern eğitim metotlarıyla birleştirerek çocuklara rehberlik etmeyi hedeflemekte ve bu bağlamda Müslüman ebeveynlerin karşılaştığı zorlukları aşmak için stratejiler sunmaktadır. Dinî değerlere bağlı kalmak, aynı zamanda teknoloji çağının gereksinimlerine uyum sağlamak, çocukları sağlıklı bir şekilde bilgi çağına entegre etmenin anahtarını oluşturmaktadır. Ayrıca, dijital medyanın çocuk eğitimine etkileri, çocukların internet kullanımı ve dijital okuryazarlık gibi konular da çalışmanın kapsamında ele alınmıştır. Müslüman ailelere, çocuklarını bu dijital çağda etkili bir şekilde yönlendirebilmeleri için rehberlik eden stratejiler sunulmuştur.

Uluslararası hukuk, çocukların din özgürlüğüne saygı gösterilmesi gerektiğini vurgulasa da, çocukların bu özgürlüğü bağımsız olarak nasıl kullanabileceğini belirtmemektedir. Dolayısıyla bu alandaki ulusal yasalar ebeveynlerin bu özgürlüğü çocukları adına kullanmalarına izin vermektedir.

Müslüman ebeveynlerin çocuk eğitimine olan katkılarını anlamak, aynı zamanda ebeveynlerin çocuk kavramına yükledikleri anlamın rolü ve önemi ile birleştirilmiştir. Ailenin eğitim sorumluluğu, modern bilgi çağının gerektirdiği etik anlayışla birlikte ele alınmış ve ebeveynlerin çocuk eğitiminde bilgi çağına uyumunu incelemiştir.

Çalışmanın bölümleri arasındaki bu bağlantılar, Müslüman ailelerin, dinî değerlere bağlılıkla birlikte, bilgi çağının hızla değişen dinamiklerine nasıl adapte olabileceklerini anlamalarına katkıda bulunmayı amaçlamıştır. Ebeveynlerin çocuk eğitimine yönelik bu katkılar, ailelerin bilgi çağının sunduğu fırsatları etik temeller üzerine inşa ederek değerlendirmelerine ışık tutmayı hedeflemiştir. Müslüman ebeveynlere ve çocuklara, dinî değerlere bağlılıkla birlikte bilgi çağının avantajlarından yararlanma yeteneği kazandırmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda geliştirilen stratejiler, hem geleneksel değerleri yaşatmak hem de çocukları çağın gereksinimlerine hazırlamak adına önemli bir adım olarak değerlendirilmelidir.

Çalışma, geleneksel İslamî öğretilerin modern eğitim metotlarıyla birleştirilerek çocuklara rehberlik etmenin önemine vurgu yapmıştır. Bu yaklaşım, çocukları hem dinî değerleri benimsemeye teşvik etmekte hem de teknoloji çağının gereksinimlerine uyum sağlamalarına yardımcı olmaktadır.

Çocuk eğitiminde dijital medyanın etkileri, internet kullanımı ve dijital okuryazarlık gibi alanlarda bilinçli bir rehberlik yapmanın çocukların sağlıklı bir şekilde dijital çağa entegre olmalarına katkı sağlayabilir. Eğitim kurumları ve programları, çocuklara dinî değerleri benimsemeleri için uygun ortamlar sağlamalı ve bu değerlere uygun eğitim içeriği sunmalıdır. Müslüman ebeveynlere yönelik eğitim programları, çocuk eğitiminde modern metotları anlamalarına ve çocuklarını dijital çağa doğru yönlendirmelerine yardımcı olabilir. Bu önerilere dayanarak, Müslüman ailelerin bilgi çağının dinamiklerine uyum sağlamalarına yardımcı olacak stratejileri geliştirebiliriz. Bu stratejiler, geleneksel değerleri yaşatmak ve çocukları çağın gereksinimlerine hazırlamak adına önemli adımlar olarak değerlendirilmelidir.

KAYNAKLAR

- Aktan, Coşkun Can - Tunç, Mehtap. "Bilgi Toplumu ve Türkiye". *Yeni Türkiye Dergisi* 4 (Ocak 1998), 118-134. <http://www.canaktan.org/egitim/universite-reform/bilgi-toplum.htm>
- Alpaydın, Yusuf - Durmuş, Alpaslan. *Çocukların Dini Gelişiminde Ebeveynlerin Rolü: Beklentiler ve Zorlanma Alanları*. İLKE İlim Kültür Eğitim Derneği, 2009. https://www.academia.edu/19781508/Araştırma_Raporu_Çocukların_Dini_Gelişiminde_Ebeveynlerin_Rolü_Beklentiler_ve_Zorlanma_Alanları?uc-g-sw=11446013
- ASAGEM - TÜİK, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü - Türkiye İstatistik Kurumu. *Aile Yapısı Araştırması*. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu, 2006. <https://www.aile.gov.tr/uploads/athgm/uploads/pages/arastirmalar/taya2006.pdf>
- Başaran, İbrahim Ethem. *Eğitim Psikolojisi Gelişim Öğrenme ve Ortam*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 6. Basım, 2005.
- Canan, İbrahim. *Peygamberimizin Sünnetinde Terbiye*. İstanbul: Tuğra Neşriyat, 7. Basım, 2004.
- Çat Şahin, Arife. *Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 5-6 yaş grubu çocukların dil gelişimi ile annelerin okuma ilgi ve alışkanlıkları arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2009. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=3Se_Bkf2_aVfrmzwe_ctiA&no=KKgun1JeElkHnhm8TAWOTw
- Dehue, Francine vd. "Cyberbullying: Youngsters Experiences and Parental Perception". *Cyber Psychology & Behavior* 11/2 (April 2008), 217-218. https://www.researchgate.net/publication/5431130_Cyberbullying_Youngsters'_Experiences_and_Parental_Perception
- DİB, Diyanet İşleri Başkanlığı. *Türkiye'de Dini Hayat Araştırması*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2014.
- Dodurgalı, Abdurrahman. *Ailede Çocuğun Din Eğitimi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 3. Basım, 2010.
- Durkheim, Emile. *Sosyolojik Metodun Kuralları*. çev. Özcan Doğan. İstanbul: Sosyal Yayınları, 3. Basım, 1994.
- Erbil, Fetiye. "Değerler Eğitimi Eğitimde Farklılık ve Katılım Hakkı". *Çocuk Algısı ve Çocuk Katılımı* ed. Ayhan Kaya vd. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2016.
- Erdiller Yatmaz, Zeynep vd. *Çocuğu Anlamanın İlk Adımı, Yetişkin Gözlüklerini ve Toplumsal Yargıları Bir Kenara Koymak*. Boğaziçi Üniversitesi Kurumsal İletişim Ofisi, 2018. <https://haberler.boun.edu.tr/tr/haber/cocugu-anlamanin-ilk-adimi-yetiskin-gozluklerini-ve-toplumsal-yargilari-bir-kenara-koymak>
- Erkan, Hüsnü. *Bilgi Toplumu ve Ekonomik Gelişme*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 2. Basım, 1997.
- Fox, James Joseph. "Transcribed by Tomas Hanciland Rick Mc Carty". *The Catholic Encyclopedia*. ed. Kevin Knight. 4/27. Nihil Obstat: Robert Appleton Company, 1999.
- Hökelekli, Hayati. "Çocuk", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 8/258. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1993.
- Zengin, Halise Kader. "Almanya'daki Müslüman Çocuklarda Allah Kavramının Gelişimi". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 51/1 (Ocak 2010), 213-220. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/582438>
- Nikken, Peter - Opre, Suzanna. "Guiding young children's digital media use: Ses-differences in mediation concerns and competence". *Journal of Child and Family Studies* 27 (March 2018), 1844-1857. <https://www.eur.nl/en/eshcc/news/publication-peter-nikken-and-sanne-opre-childrens-media-use-and-parental-mediation>

- Potenza, Marc Nicholas vd. "Preventing Problematic Internet Use During the COVID-19 Pandemic: Consensus Guidance". *Comprehensive Psychiatry* 100/1 (July 2020), 374-379. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/32422427/>
- Ögüt, Adem. *Bilgi Çağında Yönetim*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 5. Basım, 2001.
- Özgüven, İbrahim Ethem. *Evlilik ve Aile Terapisi*. Ankara: Pdrem Yayınları, 4. Basım, 2000.
- Sağlam, Mehmet - Aral, Neriman. "Tarihsel Süreç İçerisinde Çocuk ve Çocukluk Kavramları". *Çocuk ve Medeniyet Dergisi* 1/2 (Aralık 2016), 43-48. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/cm/issue/57207/807848>
- Selvi, Dilaver. *Kadın ve Aile İlmihâli*. İstanbul: Semerkand Yayınları, 2. Basım, 2011.
- Senn, James A. *Information Technology in Business*. New Jersey: Subsequent, 2. Basım, 1995.
- Sertelin, Çare. *Ebeveyn Tutumlarının Sosyo-Kültürel Yapı ve Aile Fonksiyonları ile İlişkisi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2003. nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/TEZ/38279.pdf
- Süveyd, Muhammed Nur. *Peygamberimizin Sünnetinde Çocuk Eğitimi*. İstanbul: Uysal Yayınevi, 1. Basım, 2019.
- Şimşek, Muhittin. *Sorularla Toplam Kalite Yönetimi ve Kalite Güvence Sistemleri*. İstanbul: Alfa Basım Yayın Dağıtım, 1. Basım, 2000.
- Tekin, Mahmut vd. *Değişen Dünyada Teknoloji Yönetimi*. Konya: Damla Ofset, 1. Basım, 2000.
- Tezcan, Mahmut. *Eğitim Sosyolojisi*. Ankara: Zirve Ofset, 1. Basım, 1992.
- Tezel Şahin, Fatma - Özyürek, Arzu. "5-6 Yaş Grubu Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Demografik Özelliklerinin Çocuk Yetiştirme Tutumlarına Etkisinin İncelenmesi". *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi* 6 (Eylül 2008), 395-414. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tebd/issue/26111/275098>
- Tosun, Mustafa. *Örgütsel etkililik*. Ankara: TODAD Yayınları, 1. Basım, 1990.
- Yavuz, Kerim. *Eğitim Psikolojisi*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yayınları, 1. Basım, 1991.
- Yavuz, Kerim. *Çocukta Dinî Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi*. Ankara: TDV Yayınları, 1. Basım, 1983.
- Yıldıran, Güzver. "Eğitim ve İnsan Hakları". *Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Dergisi* 29 (Şubat 2016) 61-80. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/buje/issue/3836/614086>